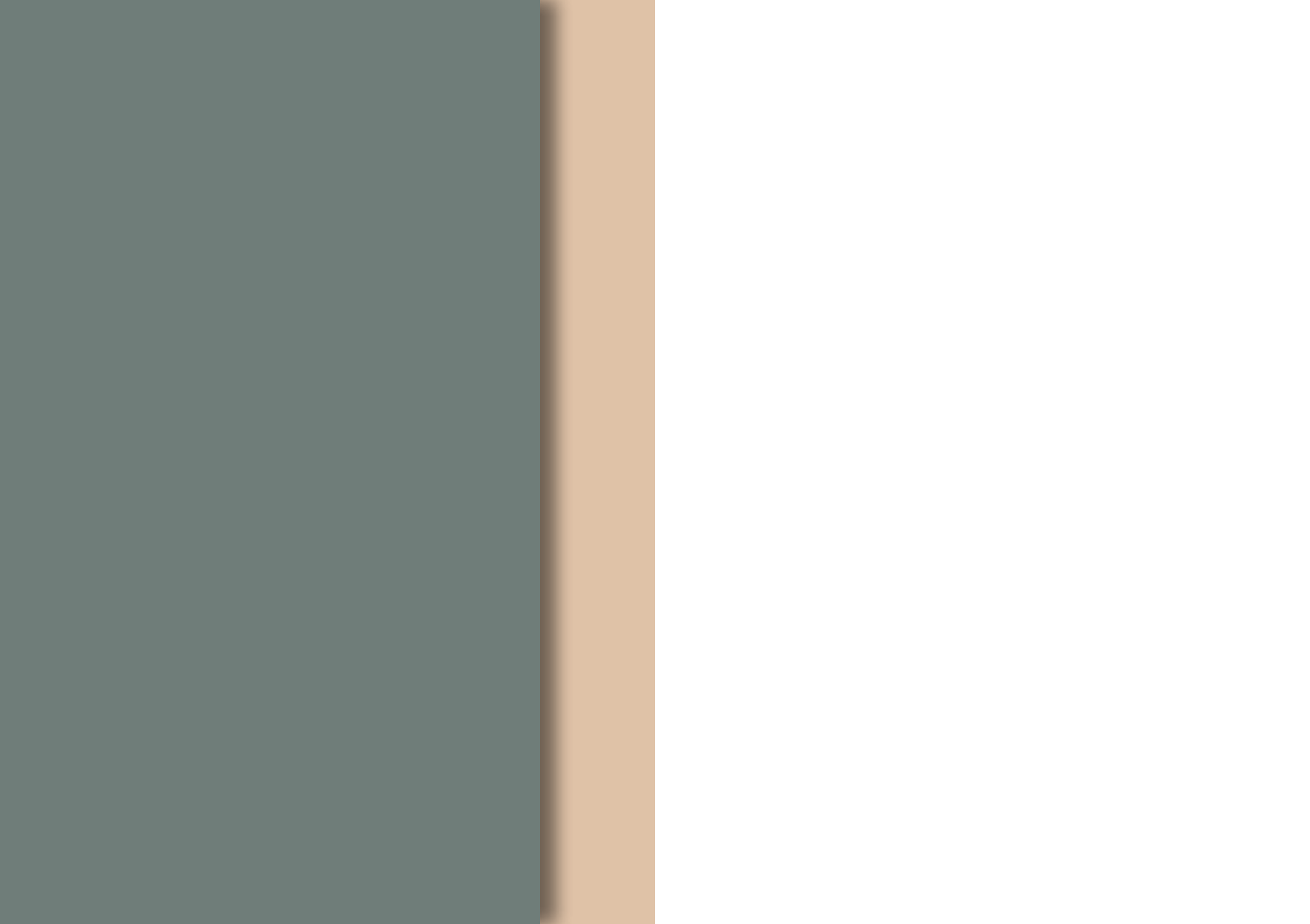

Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre

Nishant Shah

Nishant Shah

Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre

Oversat fra engelsk af Peter Borum efter

Formulating Fake Futures: The tomorrow through the filters of a computational network

© Nishant Shah

Forord af Frederik Tygstrup

© Kunsten som Forum, Københavns Universitet 2022

© Billedkunstskolernes Forlag, Det Kongelige

Danske Kunstakademi 2022

Layout og omslag: Eckardt ApS, 21221281.dk

Tryk: Sangill Grafisk ApS

Sat med Arnhem

Papir: Design Offset Naturhvid, 100g/250g

ISBN: 978-87-7945-126-1

1. udgave, 1. oplag

Printed in Denmark 2022

**NY
CARLSBERG
FONDET**

NEW CARLSBERG FOUNDATION

Kunsten som Forum er støttet af Ny Carlsbergfondet

Nishant Shah

Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre

På dansk ved Peter Borum

Billedkunstskolernes Forlag

Det Kongelige Danske Kunstakademi 2022

Forord

Nishant Shah er professor i æstetik og kultur ved ArtEZ Kunstakademiet i Holland. Han er grundlægger af Centre for Internet and Society i Bangalore, Indien, og siden 2020 tillige tilknyttet the Berkman Klein Center for Internet & Society ved Harvard University. I 2021 udgav han sammen med Alexandra Juhasz og Ganaele Langlois bogen *Really Fake* på University of Minnesota Press.

Shah er en eminent tværdisciplinær tænker. Han præsenterer sig selv som en humanistisk og feministisk teknologiteoretiker, og han arbejder i krydsfeltet mellem spørgsmål om krop, identitet, digitale teknologier, kunstnerisk praksis og politisk aktivisme. Han er centralt placeret i den nye kritiske forskning i internetteknologier og deres samfundsmæssige rolle og funktion sammen med forskere som Alexander Galloway, Wendy Hui Kyong Chun, Antionette Rouvroy og Tiziana Terranova. Fælles for dem er, at de kombinerer et dybtgående kendskab til de digitale teknologiers funktionsmåder med en teoretisk artikuleret forståelse for samfundsmæssige magtmekanismer og for de nye sociale modsætninger, som følger med digitaliseringen af vores fællesskaber.

I *Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre* diskuterer Shah hvad de nye digitale infrastrukturer betyder for de måder, vi mødes på, og for de spørgsmål, som vi mødes om. Han tager udgangspunkt i en original analyse af den optagethed af usandhed og løgne – *fakeness* – på internettet, som har domineret meget af den offentlige debat de seneste år. Først og fremmest viser han, hvordan politisk uenighed i stadig højere grad tager form af ikke-accept af andres opfattelse af verden, og hvor de andre, man ikke deler holdninger med, enten antages at være løgnagtige eller forblindede – onde eller dumme. Denne oplevelse af ikke at være i den samme verden og ikke kunne forstå de andres billede af verden er naturligvis i sig selv understøttet af digitale netværk og muligheden for at finde sammen i smalle fællesskaber med en begrænset cirkulation af information. Det skaber fællesskaber, som primært er holdt sammen af at være mod nogle andre, og som kan bekræfte sig selv heri uden nævneværdig selvindsigt.

I tillæg hertil er det imidlertid Shahs pointe, at den skelnen mellem sandt og falsk, der ellers ligger under enhver antagelse om, at andre siger noget usandt, samtidig er ved at blive udvisket. Det skyldes dels, som han viser med et aktuelt eksempel fra Holland, at algoritmisk fremstillet information selv kan rumme talrige former for forvrængning og fordomme, som kan føre til systematisk diskrimination og udgrænsning af individer og samfundsgrupper. Men det skyldes også, at digitalt distribueret information sagtens

kan være virkningsfuld uden at være sandfærdig, og at filtrering og fordeling af fejlagtig information i stor skala kan have en voldsom effekt, som igen kan understøttes aktivt af de protokoller og fordelingsregler, som virker i de digitale netværk, uden at vi kan se dem.

Så hvad er det vi samles om i disse fællesskaber? Det er anliggender, der i stadig ringere grad kan afgøres som spørgsmål om sandt og falsk. Og hvordan samles vi? Ved at følge digitalt kodede netværk, som vi ikke har nogen indflydelse på eller indsigt i.

Og dette indebærer, som Shah angiver i titlen på denne udgivelse, en forandring af vores forestilling om tid. Traditionelt har vi set på historien som en serie af begivenheder, som fortæller os noget om sandsynlighed: hvordan noget kan indtræffe efter noget andet. Og tilsvarende har vi set på fremtiden som det sted, hvor det mulige kan ske. Men i en verden, der er styret af algoritmiske netværk, er dette forhold blevet vendt om. Vores forventninger til fremtiden handler stadig mindre om de muligheder, som den kunne rumme, og så meget desto mere om de sandsynlige fremtider, som algoritmiske beregninger konfronterer os med. Til gengæld er vores søgning efter kendsgerninger, som vi kan finde i historien, blevet erstattet af bitre stridigheder over, hvad vi tror på og hvad vi ikke tror på, og dermed hvad vi mener er muligt og hvad der ikke er.

Falske fremtider er en invitation til at forstå de forandringer, som vores tidsbevidsthed undergår i omgangen med digitale computernetværk, og dermed også til at diskutere,

hvordan de måder, vi mødes på, og de problemer, vi mødes omkring, kan forholde sig aktivt til de udfordringer, som den overvældende strøm af falske fremtider konfronterer os med.

—

'Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre' er en nedskrevet version af et foredrag, Shah leverede ved Kunsten som Forums konference *Aesthetic Relations* i januar 2021.

Frederik Tygstrup

Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre

NISHANT SHAH

Fremtiden er et mærkeligt rum. Den er i en kontinuerlig krisetilstand, på randen af en katastrofe og meget usikker. Fremtiden er per definition altid falsk, eftersom den ikke lader sig verificere, før den allerede har fundet sted.¹ Mens jeg skriver dette, føles det som enten fyndige betragtninger eller en høflig oversigt over den store mængde arbejde, der er gjort med forestillingen om fremtiden.² Og dog synes

1 Alvin Toffler advarede os allerede i sin ikoniske bog *Future Shock* om, at fremtiden snart ville blive uigenkendelig og ikke til at forlige sig med, fordi "for store forandringer på for kort tid" var ved at blive status quo — en profeti, der udgav sig for et digitaliseringsløfte. Alvin Toffler, *Future Shock*, New York: Random House, 1970.

2 *Feminist Futures* af Kum-Kum Bhavnani et al. er en skarp tekst-

der i den digitale tidsalder at være sket noget mærkeligt med, hvordan vi diskuterer fremtiden. Forestillingen om en fremtid i krise og forestillingen om fremtiden som falsk trænger sig på i næsten alle diskussioner, både de globale og de mere nære — det er, som om de er noget, vi har genopdaget. Hvad enten det er klimabenægterne, vaccinemodstanderne, dem der mener, at jorden er flad, forkæmperne for mænds rettigheder, brexit-folket, incel'erne, nynazisterne, fascistiske stater, der får demokratiet til at erodere, lande, som bygger mure, og samfund, der går til angreb på deres eget folk³ — alle forbindes de af disse to kendetegn.

samling, når det skal gennemtænkes, hvordan feministiske fremtidsformer kan se ud, og den byder på en detaljeret og nuanceret samling af perspektiver på fremtidens mærkværdighed og cykliske væsen. Skønt bogen ikke umiddelbart er nogen afhandling om digitale teknologier, står den som en milepæl, hvor en mangfoldighed af stemmer væves sammen i arbejdet med at gennemtænke forestillingen om fremtiden. Kum-Kum Bhavani, John Foran og Priya A. Kurian (red.), *Feminist Futures: Re-imagining Women, Culture and Development*, New Delhi: Zubaan, 2005.

- 3 Michael Butler og Peter Knight har redigeret en omfattende *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*, der ser på sammensværgelsernes anatomi, epistemologi og anvendelse som våben på tværs af disse områder. I indledningen fremfører de, at konspirationsteoretikerne påstår, at 'konspirationer virker i hemmelighed og heller ikke afslører sig, når deres mål er

De synes alle at tro, at den tilstand, vores verden befinder sig i, er i en tilstand, der er på vej mod en fremtidig katastrofe, og de tror også, at den nuværende tilstand, hvad indgreb og kritik angår — det være sig retfærdighed i miljøspørgsmål, kvinders-transpersoners-queerpersoners rettigheder, racelighed, datadreven og evidensdreven politiktilrettelæggelse samt økonomisk lighed og lighed på arbejdsmarkedet — alt sammen projicerer en fremtid, der er falsk. Det er vigtigt at forstå, at mens vi kan finde på at omtale en masse af konspirationerne på 4chan som 'fake news', så karakteriserer disse grupper de andre som dem, der lader falsknerierne fortsætte. Vi er deres fake news, hvis altså du står på samme side af det politiske spektrum som mig. Det er ofte vores arbejde, der synes at sende fremtiden ind i en krisetilstand og får vores fremtidssyn til at ligne en forfalskning. Jeg vil gerne pege på, at rent bortset fra det ideologiske og politiske slagsmål om, hvem der har den mest falske fremtid, så er der også en teknologisk omkalfatring af fremtiden på færde, som trænger til at blive gransket nærmere.

nået' (s. 2). Denne særlige forestilling om sammensværgelsen som noget, der ikke lader sig vide, og som heller ikke vil blive afsløret, er karakteristisk for den fremtidsforståelse, jeg gerne vil vække en bevidsthed om. Michael Butler og Peter Knight (red.), *Routledge Handbook of Conspiracy Theories*, London: Routledge, 2020, s. 2.

I diskussionerne af de digitale fremtider slår det mig især, at der er sket noget mærkeligt med tiden. Det er godt at huske på, at tiden er en teknologi, som tillader organisation og måling. Den er, hvad Andy Clark⁴ ville kalde en 'menneskecentreret teknologi',⁵ hvor teknologien bliver usynlig, fordi den er en grundenhed i vores forestilling om, hvem vi er, har været og kommer til at være. Tiden, betragtet som teknologi, hjælper med at organisere vores individuelle og kollektive erfaringer ved at give os modeller, der tillader at give betydning til fortiden og fremtiden. Måden, hvorpå den skelner mellem fortid og fremtid, er at anvende to betydningsparadigmer på dem: Fortiden er en funktion af sandsynlighed, og fremtiden af mulighed.

Skellet mellem sandsynlighed og mulighed, som tilhører betydningstilskrivningens første orden, er afgørende for at forstå, hvordan de digitale teknologier former

4 Andy Clark, *Natural Born Cyborgs: Minds, Technologies, and the Future of Human Intelligence*, Oxford: Oxford University Press, 2003.

5 Alt imens Clark giver mange forskellige definitioner af og eksempler på menneskecentrerede teknologier, fastholder han vedholdende det ene, fælles kendetegn, at 'de menneskecentrerede teknologier mere og mere tilslører den allerede utydelige grænse mellem tankesystemerne og deres tanke-redskaber... (idet de frembringer) en fremtid, hvor vi får så mange interaktioner med såkaldt softbot-teknologi i stedet for med mennesker af kød og blod.' (s. 177-178)

og bearbejder tiden. Sandsynligheden tilhører logikkens område. I logikken som disciplin og praksis bearbejdes sandfærdigheden af en fremtidsprojektion gennem mønstergenkendelsesfunktionen. En simpel logisk ligning synes at pege på, at hvis en begivenhed X har fundet sted én gang, er det sandsynligt, at den vil finde sted igen. Under bestemte omstændigheder, hvor begivenheden X finder sted flere gange, og resultatet hver gang er det samme (eller et lignende), kan vi til sidst udlede, at den er det mest sandsynlige resultat, og dermed betragte den som den naturlige udgang på tingene. Eller sagt med andre ord vil noget ske igen, hvis det er sket én gang, og hvis der sker det samme hver gang, bliver sandsynligheden for en anden udgang på sagerne så lav, at vi kan eliminere den.

I sit arbejde med 'vanlige nye medier' kalder Wendy Hui Kyong Chun (2016) dette for en 'vanemæssig praksis'. Chun peger på, at de nye mediegenstandes mekaniske, repetitive og cykliske struktur er designet til kun at fremme og reproducere de forventede resultater i den massive databehandling, hvilket betyder, at den plads, der kunne have været, til noget nyt, til variabilitet og uventede hændelser, bliver elimineret.⁶

6 Med særligt henblik på, hvordan de netværk, i hvilke big data cirkulerer, betinger dette begrænsede spektrum af resultater som en vanemæssighed, skriver Chun: 'Det er ikke tilfældigt, at de korrelationer, som store dele af den forbrugermæssige

Grunden er den, at computernetværkene skaber sandsynlighedsdrevne modeller, der knytter kausal- og korrelationsforbindelser mellem de forskellige datapunkter, som er afbildet i et givent system. En så nøje styret model for, hvordan betydningen skabes, som kun tager udvalgte datapunkter i betragtning og danner lukkede forbindelsessløjfer, så fænomenerne lader sig narrativisere gennem forudsigelsesmodeller, er umiddelbart oplagt for historieskrivningen. Historien kan underkastes tidsberegning, når den betragtes gennem logikkens linse. Den er altid kendt, og den lader sig bevise. Historien hævder sin faktualitet gennem mønstergenkendelse, og dens betydning kommer til at ligge fast. Det er også vigtigt at lægge historien fast, fordi den historiske fasthed tillader os at åbne fortolknings- og projektionshorisonterne for en fremtid, der er ustabil og uvis. Fordi historien ligger fast, kan fremtiden tillade sig at være variabel — ville historien sige.

Denne fremtidsvariabilitet er en mulighedsbetingelse. Mulighedshorisonten betragter til forskel fra sandsynlighedsfunktionen enhver hændelse som en forekomst med

anvendelse af Big Data afdækker og udnytter, fokuserer på at forstærke forbrugers adfærd: hvis du allerede har købt dette, vil du sikkert også gerne købe hint. Målet er at programmere kunderne til at handle på en bestemt måde (eller forudsige deres nuværende omstændigheder eller fremtidige vaner) på basis af deres allerede dannede vaner.' Wendy Hui Kyong Chun, *Updating to Remain the Same: Habitual New Media*, Cambridge: MIT, 2016, s. 58.

lige stor værdi. Den udgør en matematisk beregning af tid og tilfældighed, hvor ethvert muligt resultat af hændelsen X må postuleres, gøres til hypotese og foldes ud, hvis hændelsens kompleksitet skal blive forståelig. Inden for denne mulighedshorisonter vejer gentagelsen af et resultat eller hyppigheden af en forekomst ikke til fordel for netop dette resultat. En mulighedsberegning af tiden tillader forestillingen om multi-verser, kvantetilstande og eksperimenterende og kreative undersøgelser af værenstilstandene.

Ironisk nok begunstiger mulighedshorisonten opdagelsen af anomalier eller mønsterbrud, fordi det 'afvigende' eller 'irregulære' resultat åbner mulighed for nye teorier, forståelsessrammer, måder at gå til værks på og i det hele taget forståelser, som kan udvide feltet for videnskabelig viden og tænkning.⁷ Matematisk set er fremtiden bizar,

7 I sin provokerende bog *Everything is Obvious: *Once you know the answer* udfolder Duncan Watts tanken om positive afvigelser og om, hvordan de påvirker informationsbehandlingen i computernetværk. Watts hævder, at anomalien i et netværk faktisk er begyndelsen på en overskridelse, hvor informationsstrømmen krydser grænserne og løber ad uventede og ukortlagte veje, så der ofte skabes nye forbindelser. Det er også dette fænomen, der tillader selvlæringsalgoritmer, der er programmeret til konstant at søge efter positivt afvigende adfærd, som de følger, så dataudvindingens rækkevidde kan øges. Duncan J. Watts, *Everything Is Obvious: *Once you know the answer*, London: Atlantic Books, 2011.

irregulær, uvis, ukendt og bærer derfor heller ikke de historiske kendsgerningers og den historiske sandheds byrde. Fremtiden lader sig ikke bevise, men kun beregne i al sin mulighed, og denne opgave er så kompleks, at den faktisk bliver umulig at regne for en sandhed — den kan altid være falsk, eftersom samtlige muligheder potentielt lever, indtil en enkelt af dem opfylder verifikationsstandard, og al resten forvandler sig til noget ulevedygtigt eller forfalsket.

Med tanke på, at dette er de måder, hvorpå vi altid har beregnet og behandlet tiden — målt den og projiceret den med de teknologier, der nu har stået til vores rådighed — er det værd at spørge, hvad der har forandret sig i vores samtid, når fremtidens krise og potentielle falskhed pludselig opdages som dybt rystende begivenheder. Det kan være let af afvise påstanden om, at fremtiden for nylig skulle være indtrådt i en katastrofetilstand og brat være blevet til en forfalskning, eftersom vi er klar over, at fremtiden altid befinder sig i en krisetilstand, hvor vi endnu ikke ved, hvilken mulighed der vil materialisere sig, og at den altid vil være falsk, fordi det automatisk vil være bevist, at de øvrige er falske, siden kun én mulighed kan blive resultatet. Eller at de er forfalskede.

Hvorfor er disse store grupper af vrede og opskræmte mennesker pludselig ved at opdage dette som en ny sandhed — at fremtiden befinder sig i en krisetilstand, og at den, i det mindste indtil den har fundet sted, er falsk? Eller sagt med andre ord: Hvornår er vi begyndt at pålægge fremtiden en verifikationsbyrde, som om den var historien,

og dermed blevet villige til at afvise den som forfalsket og dermed kritisk? Mange forskellige svar kan give mening til denne omvendning af den logiske og den matematiske orden — sandsynlighed og mulighed — men jeg vil indsnævre dem til den beregningstilstand, der er ved at vise sig som vor tids dominerende æstetik og mekanik.

Computeren er — vi vover et blasfemisk øje — en meget dyr maskine til at optælle tiden med.⁸ Efterhånden som den bliver standardmåden, hvorpå vi får vore verdner til at give mening, har den indført en mærkværdig ustabilitet i vores måling af fremtiden og dermed i vores måde at begribe den på. Det gør den ved at rette logikkens og sandsynlighedens linse mod forestillingen om fremtiden og generere sandsynlighedsmodeller for tilfældigheder og risici.⁹ De tidligste manifestationer heraf kunne ses i de

8 I sin ph.d.-afhandling *Clocked: Time and Biopower in the Age of Algorithms* giver Evelyn Wan et udtømmende indblik i, hvordan måden, hvorpå tiden arrangeres og placeres, grundlæggende lægger rammen for forestillingen om beregning. Wan henleder især opmærksomheden på, hvordan beregningsnetværk, fordi de drejer sig om at arrangere tiden, også leder os ud af tiden og skaber nye måder, hvorpå algoritmisk magtudøvelse kan finde sted. Evelyn Wan, *Clocked Time and Biopower in the Age of Algorithms*, Utrecht: University of Utrecht, 2019.

9 Cathy O'Neal undersøger algoritmnernes indvirkning på samfundet i sin bog *Weapons of Math Destruction*, hvor hun giver en samlet forståelse af de måder, hvorpå konstellationen af

algoritmer og modeller for risikovurdering, som banker og finansielle institutioner anvendte, og som ændrede den globale kapitals retning. Lignende anvendelser har kunnet ses i måden, hvorpå boligselskaber og politi har bedrevet fremtidsforskning ved at bruge sandsynlighedsbaserede udgaver af fremtiden som de måder, hvorpå man de facto kunne få adgang til fremtiderne og vurdere dem.¹⁰

Det er ikke overraskende, at disse former for fremtidsforudsigelse især skaber krise i overregulerede og digitalt højt organiserede samfund, som Holland, hvor jeg bor og arbejder. Mens dette skrives, styres Holland af et forretningsministerium, som fortsætter en regering, der var endt

forbindelser, netværk, databaser og algoritmer har dannet modellerne for risikovurdering inden for den globale finanskapital. Cathy O'Neal, *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*, New York: Broadway Books, 2016.

- 10 I et længere essay i *The New York Times* undersøger Emily Badger, hvordan algoritmer har frembragt forskellige diskriminationsformer i tildelingen af almennyttige boliger, og nødvendigheden af, at der aflægges regnskab for, hvad der foregår. Emily Badger, 'Who's to blame when Algorithms Discriminate?', *The New York Times*, 20. august 2019, <https://www.nytimes.com/2019/08/20/upshot/housing-discrimination-algorithms-hud.html> (senest tilgået 15. november 2021).

i fiasko¹¹ og opløst som følge af en af de største skandaler i det hollandske skattevæsens historie. Skandalen, der kom til offentlighedens kendskab i september 2018, viste fra 2013 til 2019 et vedholdende mønster i, hvordan det hollandske skattevæsen chikanerede anslået 26.000 forældre ved med overlæg at rette falske anklager mod dem om socialt bedrageri i forbindelse med ansøgninger om børnepenge. Børnepengeskandalen (*de kinderopvangtoeslagsaffaire*) førte til afsløringen af, at disse familier som følge af anklagerne havde måttet tilbagebetale ti tusinder af euro, med økonomiske vanskeligheder, socialt sammenbrud og ødelagte mellemmenneskelige forhold til følge.¹²

-
- 11 Jon Henley har i *The Guardian* leveret en fyldig omtale af de omstændigheder, der har ført til, at regeringen er brudt sammen ovenpå denne skandale. Jon Henley, 'Dutch government faces collapse over child benefit scandal', *The Guardian*, 14. januar 2021, <https://www.theguardian.com/world/2021/jan/14/dutch-government-faces-collapse-over-child-benefits-scandal> (senest tilgået 15. november 2021).

- 12 Jan Kleinnijenhuis har i den hollandske avis *Trouw* gennemført en omhyggelig rekonstruktion af hele skandalen og alle dens forskellige facetter og kan også vise, hvad der bredere står på spil hinsides spørgsmålet om fairness hos algoritmerne, som er i fokus for denne tekst. Jan Kleinnijenhuis, 'Wie wist wat in de toeslagenaffaire? De kluwen van hoofdrolspelers ontward', *Trouw*, 14. november 2020, <https://www.trouw.nl/politiek/wie-wist-wat-in-de-toeslagenaffaire-de->

Børnepengeskandalen er en historie om en overdrevent nidkær administration, om fremmedfjendske påstande om, at 'udefrakommende' udnytter velfærdsordningerne, om at have mere tillid til systemer end til individer og om en regeringsmagt, der ofrer rimeligheden på effektivitetens alter. Den af alle disse forskellige historier, som måske har fået mindst opmærksomhed, er imidlertid historien om, hvordan fremtidsberegningsmodeller har skabt en tilstand af 'uretfærdighed uden fortilfælde', som har undermineret de retsgarantier, som de berørte forældre burde have nydt godt af, og krænkert 'retsstatens grundprincipper'.

Som Amnesty Internationals rapport om *Fremmedfjendske maskiner* påpeger, blev 'risikoklassificeringsmodellen anvendt til at teste, hvem der havde størst sandsynlighed for at komme til at indgive ubegrundede ansøgninger og foretage forkerte rettelser samt for at begå socialt bedrageri' (s. 6).¹³ Skattemyndighederne rettede disse beskyldninger mod folk

kluwen-van-hoofdrolspelers-ontward-b721c834/ (senest tilgået 15. november 2021).

- 13 Rapporten undersøger de direkte forbindelser mellem algoritmisk fairness og menneskerettigheder, og den rummer også nogle konstruktive forslag til at anvende kunstig intelligens til samfundets bedste. Amnesty International 2021, *Xenophobic Machines: Discrimination through unregulated use of Algorithms in the Dutch Childcare Benefits Scandal*, London: Amnesty International Ltd., <https://www.amnesty.org/en/documents/eur35/4686/2021/en/> (senest tilgået 15. november 2021).

på basis af datadrevne metoder til at opdage bedrageri, som omfattede beslutningsalgoritmer, der anvendte projektioner som bevis på skyld. Dermed blev forældre og andre med ansvar for børnene, efter det allerede var blevet vurderet, at de var berettigede til ydelserne, og de faktisk havde modtaget dem, bedt om at fremkomme med yderligere oplysninger for at bekræfte, at de faktisk var berettigede. Når de bad om at få at vide, hvad det var for oplysninger, der skulle genindsendes eller efterprøves, kunne de ingen oplysninger få. Risikoklassificeringsmodellen forblev hemmelig.

Rapporten fortæller, at 'risikoklassificeringsmodellen var et *black box*-system, der omfattede en maskinlæringsalgoritme. *Black box*-systemer er algoritmiske systemer, hvis input og virkemåde ikke er synlig for hverken systemets brugere eller andre' (s. 7). Mens denne udgave af *black box*-teknologien¹⁴ allerede var slem nok, var det ikke overra-

-
- 14 Det er også vigtigt at trække på Bruno Latours (1999) arbejde med 'blackboxing' i hans kritiske analyse af naturvidenskabernes vidensproduktion. Latour fremfører, at blackboxing er 'den måde, hvorpå videnskabeligt og teknisk arbejde bliver usynliggjort af dets egen succes. Når en maskine kører effektivt, når en kendsgerning er fastslået, behøver man kun at koncentrere sig om input og output og ikke om den indre kompleksitet. Så jo bedre, naturvidenskab og teknologi klarer sig, jo mere dunkle og uigennemskuelige bliver de også' (s. 304), *Pandora's hope: essays on the reality of science studies*. Cambridge: MIT Press, 2004.

skende afsløringen af, at opdelingen efter nationalitet og etnicitet var det vigtigste filter, der bragte folk i søgelyset, og som blev dråben, der fik bægeret til at flyde over. Skattevæsenet trænede sine algoritmer på datasæt, der brugte 'Hollandsk statsborgerskab: ja/nej' som et centralt parameter for risikoklassificeringsmodellen, når risikoen for ubegrundede ansøgninger og bedrageri skulle vurderes. Dermed scorede folk med ikke-hollandsk nationalitet højere på risikovurderingen. Algoritmerne forstærkede den fremmedfjendske udformning, der knyttede etnicitet sammen med lovovertrædelser og nationalitet sammen med bedrageriske træk. Skadevirkningerne af den etniske kategorisering forstærkedes af den økonomiske ditto, hvor folk med lavere økonomisk status også blev forfulgt mere aktivt og mere hårdhændet.

Det dramatiske mistillidsvotum til Mark Ruttes regering i dennes tredje valgperiode samt det fortsatte fravær af en ny regering i Holland understreger, hvor alvorlig og kritisk denne, efterhånden som efterforskningen skrider frem, stadigt voksende skandale er. Dens politiske følger og forgreninger er mangfoldige, men jeg vil her især lægge vægt på, hvordan forestillingen om fremtiden blev rammesat gennem hele processen. Skattevæsenets risikovurderingsmodel havde med overlæg indkodet nogle maskinlæringsalgoritmer, der var programmeret til at udlede mønstrene i lovovertrædelser og bedrageri af ældre databaser, hvor folk var inddelt efter etnicitet, race og nationalitet.

Disse algoritmer blev anvendt til at projicere en ikke-eksisterende fremtid på udvalgte enkeltpersoner, uden at nogen bevisbyrde skulle løftes. Systemets uigennemsigthed førte til en insisteren på, at der ikke alene kun var begrænset plads til forhandling, rettelser eller til at indgive anke, men at der slet ingen adgang var, fordi fremtiden øjeblikkelig, på basis af sandsynlighedsprincipper og logiske korrelationer og kausaliteter, bedømtes som sikker og vis, fastlagt og med kun ét muligt udfald — dommen over de skyldige. I tidligere analysesystemer til opdagelse af socialt bedrageri ville bevisbyrden have ligget i historien: de dokumenter og praksisformer og udeladelser, som havde udgjort gyldigt bevismateriale, ville være blevet fremlagt, men nu angik bevisbyrden istedet en mulig og potentiel skyld, der skulle bekræftes af modellerne, snarere end af det fremlagte bevismateriale.

Hvad vi kan se med den hollandske Børnepengeskandale, er ikke alene den ryggesløse uvidenhed og det overlagte sløseri hos repræsentanter for det offentlige, som både var delagtige i at forhindre, at der blev plads til skøn og hensyntagen, samt i udtrykkeligt at indkode en kategorisering efter etnicitet i systemerne, men også et skræmmende eksempel på, hvordan fremtiden beregnes for os. Vi har her en illustration af, hvordan der er sket noget mærkeligt med tiden, fordi fremtiden, der altid har været et usikkerhedsfelt, nu tænkes som fastlagt og vis. Blackboxing og hele teknologien har her bortreduceret enhver mulighed for at anke den computerberegne projektion og forudsigelse

af fremtiden, og enhver mulighed for at kortlægge andre muligheder og udfald er fjernet. Sandsynligheden er blevet fremtidens horisont, og undervejs er ethvert forsøg på at sætte spørgsmålstegn ved de projicerede udfald blevet underkendt.

Samtidig blev fortiden, som var indeholdt i de selv samme systemer, der nu foretog undersøgelserne, pludselig åben for forudsigelser. De lange dokumentkæder, som forældre og andre med ansvar for børn havde indleveret for at modtage deres ydelser efter at være blevet godkendt af systemet, blev betragtet som ugyldige. Systemets egne verifikationsprocesser blev omgået, og folk fik besked på at genbekræfte deres fortid, uden at de fik tilbudt nogen troværdig måde, hvorpå de kunne gøre deres egen historie aflæselig inden for den algoritmiske undersøgelsesproces. Mens fremtiden blev lagt fast, blev fortiden uvis og lagt åben for en mangfoldighed af fortolkninger og anklager, der igen ikke kunne bekræftes ved opdagelsen eller afdækningen af nyt materiale.

Denne omvendning af tidsaksen har direkte følger for, hvordan offentlighedens tillid borteroderes. Mens undersøgelsen kunne vise, at de berørte med god ret nærede mistillid til det offentlige, var det klart, at de i den lange periode inden undersøgelsen var havnet i en tidsmæssigt skizofren situation, hvor deres fortid pludselig kunne blive genstand for forudsigelser, som om den ikke havde fundet sted, mens drejebogen for deres fremtid var fastlagt, som havde den allerede fundet sted. Denne tidsomvendning, som synliggøres af affæren, er udtryk for den nye status quo for

vores beregningssystemer og indvarsler en ny sandsigerisk tidsalder. Den kaster lys over konflikten mellem sandsynlighed og mulighed, mellem logik og matematik, mellem den maskinelle vished om fortiden og den menneskelige uvished angående fremtiden, og vender dem om, så vi alle sammen bliver genskabt som ontologiske forfalskninger, der er ude af stand til at leve op til de nye verifikationskriterier, som følger med denne beregningsmæssige omvendning af tiden.

Dette leder frem til det spørgsmål, der er kernen i denne tekst: Hvem er det, der fastlægger sandhedens øjeblik i informationssystemernes beregninger? Hvis fremtiden er blevet et mistænksomhedsfelt fuldt af sandsynligheder og ikke længere grundlagt på historiens fasthed, hvad gør vi så med forestillingen om sandhed og forfalskninger? Jeg vil prøve at udfolde dette spørgsmål ud fra to specifikke momenter i den globale digitaliseringsproces, der måske kan give os en bedre indsigt i, hvordan beregningsforfalskningerne forholder sig til forestillingen om tid. I den forbindelse vil jeg foreslå, at digitale fake news og digital misinformation ikke er et spørgsmål om indhold, mening, fortolkning og kontekst, men om cirkulationskredsløb og intentionalitetsprotokoller.

Viralitet er virilitet

Måske ligger et af de mest urovækkende eksempler på dette sandhedsagtighedens øjeblik (*moment of truthiness*), som

er uafhængigt af indholdet og meningen, i opkomsten af konspirationsteorier på den mørkere del af internettet, i rum som Reddit og 4chan. Det foreslås ofte, at konspirationsteorier opstår, fordi de tilbyder et forsimplet syn på en kompliceret verden, der er for vanskelig for folk at forstå. Imidlertid dementeres denne antagelse øjeblikkelig, hvis man kaster sig ud i de alternative faktas univers. Det er ofte forbløffende, hvor umådelig stor en mængde energi, tid og ressourcer de folk, der giver sig af med konspirationsteorier, bruger på at opbygge de verdener, de bebor. De fremlægger primærkilder, sekundære links og tertiære beviser til støtte og belæg for deres argumenter. Debatter og diskussioner rummer ofte omhyggelige referencer, vidtforgreneede forklaringer og en intrikat og nuanceret jargon, der næsten ikke er forståelig for en tilfældig forbipasserende. Ligesom enhver anden form for vidensproduktion omfatter konspirationsteorierne om fake news yderst sofistikerede former for sofisteri, retorik og indforståede koder, som gør det muligt at genskabe en hypotese på tværs af store udvalg af data. Sandhedsagtigheden, eller manglen på samme, skyldes ikke bare dovenskab. Set fra et værdineutralt punkt, kan strukturen af deres argumenter somme tider mime strukturen i forskningsbaseret viden, og de overtager gerne modstandens og protesternes sprog i deres forherligelse og udlevelse af magtens og voldens hierarkier.

Disse gruppers sandhedsagtighed knytter sig derfor heller ikke til indholdet eller betydningen — disse er ofte begge to et rent spring ud i fantasien eller resultatet af fejlanbragt

tillid. Sandhedsagtigheden, som også er disse hypermaskulinitiske bevægelers virilitet, ligger i viraliteten.¹⁵ Den digitale viralitet, som er en tilstand af cirkulation og gentagelse og en overstyret kybernetisk feedbacksløjfe, udgør den møntfod, ved hvilken en sandhedsværdi fastlægges. To uskyldige symboler, der er blevet budt indenfor hos tilhængerne af hvidt overherredømme, kan her tjene som eksempel.

Det første er det universelle tegn for OK, hvor tommel- og pegefinger danner en ring. Brugen af tegnet for OK til at angive tilstedeværelsen af eller en tolerance over for tanker og værdier, der knytter sig til forestillingen om hvidt overherredømme, begyndte som en spøg. En anonym bruger ville drille de mere frisindede og venstreorienterede netfællesskaber ved at antyde, at de grupperinger, der gik ind for hvidt overherredømme, brugte et hemmeligt kodesprog til at genkende hinanden og i al hemmelighed organisere

15 Den feministiske medieforsker og aktivist Alexandra Juhasz uddyber dette med udtrykket 'virilitet er viralitet' (s. 36). Juhasz skriver: 'Internettet opsøger, understøtter og får sin succes igennem viraliteten, der bliver forstået som en selvfølgelighed og som et gode, som noget indlysende mægtigt og rigtigt, som biotopens allersandeste beskæftigelse og mål. Det er virkelig fake. Viraliteten er en forudsætning for fake news.' Alexandra Juhasz, 'Who Contrives the Moment? On Cyberfeminist Dating', *Really Fake*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2021, s. 37, <https://meson.press/books/reallyfake/> (senest tilgået 15. november 2021).

sig. Brugeren foreslog, at tilstedeværelsen af OK-tegnet eller OK-emojien angav tilstedeværelsen af OKKK-tilhængere af hvidt overherredømme forskellige steder på nettet.

Spøgen begyndte at brede sig. Flere kom til og begyndte at bruge symbolet ironisk. Medieopmærksomheden betød endnu mere reklame og hjalp med at generere hundreder og tusinder af memes og falske oplysninger om den hemmelige kode. De chokerede protester og den opvisning af *woke* rædsel hos dem, der opdagede, at nogen skilte så åbenlyst med deres voldelige hensigter, skabte endnu større opmærksomhed om fænomenet. Efter cirka tre måneder begyndte det forfalskede tegn at blive anvendt af nynazistiske organisationer i USA.¹⁶

På internettet blev tegnet noget virkeligt — noget, de højreorienterede tilhængere af hvidt overherredømme faktisk begyndte at tilføje, når de slog noget op — i en efterligning af, hvordan aktivister for seksuelle rettigheder og deres støtter allerede brugte regnbueemojier. En

16 I en detaljeret analyse i *NPR* af forvandlingen af et tegn, der betyder 'OK', til et symbol på had, dokumenteres det, hvordan de virale netværk har forstærket de falske nyheder, så de er blevet til virkelighed. Bobby Allyn, 'The "OK" Hand Gesture is Now Listed as a Symbol of Hate', *NPR*, 26. september 2019, <https://www.npr.org/2019/09/26/764728163/the-ok-hand-gesture-is-now-listed-as-a-symbol-of-hate> (senest tilgået 15. november 2021).

Trump-tilhænger brugte tegnet ved et politisk møde,¹⁷ og det blev taget op af endnu flere medier. På denne måde blev et nyt racistisk politisk symbol til gennem forureningen af et datasæt, hvor nogle mennesker med vilje frembragte verificerbare, men usande, informationer.

Det andet ikon, der undergik denne racistiske forvandling, var frøen Pepe the Frog, der blev et berømt meme ved at sige '*chill out man*' — 'tag en slapper'. Pepe blev ligesom så mange andre visuelle memes anvendt tit og ofte og fra mange forskellige sider og var ret så populær. Pepe stammede fra en tegneserie for børn og blev brugt som et nuttet meme, inden frøfiguren blev berømt, da en Reddit-bruger fotoshoppede den ind foran en kz-lejr, hvor den udspyede antisemitiske paroler.¹⁸ Billedet af en børne-

17 Tommy Beer har rapporteret om dette fænomen, der kunne fange mediernes opmærksomhed på verdensplan. Tommy Beer, 'Trump Supporter caught flashing apparent White Power Sign while behind President', *Forbes*, 24. oktober 2020, <https://www.forbes.com/sites/tommybeer/2021/10/24/trump-supporter-caught-flashing-apparent-white-power-sign-while-behind-president/> (senest tilgået 15. november 2021).

18 Journalisten Jessica Roy har opstillet en overskuelig tidslinie over, hvornår Pepe blev overtaget af tilhængerne af hvidt overherredømme. Jessica Roy, 'How "Pepe the Frog" went from harmless to hate symbol', *Los Angeles Times*, 11. oktober 2016, <https://www.latimes.com/politics/la-na-pol-pepe-the->

klassiker indsat i disse omgivelser udløste et ramaskrig på nettet. Imidlertid gav de internettrolde, som nød at sætte ekstra skub i krænkelsen, sig til at anvende Pepe i endnu flere skandaløse og kontroversielle omgivelser og hentede hver gang næring i forargelsen på det woke internet. Et ironisk meme blev hurtigt så bestyrket som et symbol på hvidt overherredømme, at tilhængerne heraf faktisk også, ganske ligesom med OK-tegnet, begyndte at bruge den grønne frø i en kulsort hensigt.

Pepes cirkulation som maskot for de bevægelser, der går ind for hvidt overherredømme, blev så viral, at Pepes oprindelige hensigt og betydning fuldstændig blev fortrængt af den nye sandhed, der blev indskrevet på ham. I begge tilfælde — OK-tegnet og Pepes overherredømme — er der tale om en lektie i, hvordan nyt indhold måles efter en anden målestok, fordi skalaen og ikke tidsforholdene styrer deres frembringelse. Når tiden med de digitale beregningsnetværk bliver vendt om, knyttes frembringelsen af værdi og betydning ofte til spørgsmålet om omfang eller skala. Evnen til at forankre en betydning i en genstand, ikke på grund af dennes oprindelige hensigt eller formål, men ved gentagelsens blotte omfang, antallet af klik og de korrelationer, som mennesker har skrevet ind i algoritmerne, som lægger vægt på gentagelsens faktum fremfor på receptionens sandhed,

frog-hate-symbol-20161011-snap-htmlstory.html (senest tilgået 15. november 2021).

fører til dannelsen af nye sandhedsagtige betydninger, der ikke er bundet af tidens begrænsninger.¹⁹

I OK-tegnets og Pepes tilfælde er det foruroligende, at skønt det at blive ikoner for hadtale og vold først er noget, de har udviklet sig til, og selv om vi kan efterspore deres ikonografiske udvikling, er dette nu en grundlæggende sand del af deres betydning. Den fortid, de kan have — den fastlagte betydning ved deres oprindelse eller gennem deres udvikling — er nu blevet fuldstændig udvisket ved at gøre den til en del af forudsigelserne, uden relevans for værdien af cirkulationens gentagelser. Samtidig ville det være umuligt at forsøge på at tilbageerobre disse symboler, placere dem i uskyldens indelukke eller henregne dem til en ironisk meme-brug. De to tegns fremtid skrives af fremtidens sandsynlighed, og de eneste svar, der står tilbage, er forankret i censur, kritik og påtale.

Den digitale cirkulation er en ny slags a-tidsligt fænomen. Cirkulationens viralitet frembringer så overordentlig

19 Journalisten Elle Hunt har dokumenteret, hvordan Pepe the Frog skaber — Matt Furie — både på den juridiske og den teknologiske slagmark forsøgte at redde frøen fra at blive overtaget på en forkert måde, inden han måtte indrømme sit nederlag og overgive sig til sit eget værks berygtede eftermæle. Elle Hunt, 'Pepe the Frog creator kills off internet meme co-opted by white supremacists', *The Guardian*, 8. maj 2017, <https://www.theguardian.com/world/2017/may/08/pepe-the-frog-creator-kills-off-internet-meme-co-opted-by-white-supremacists> (senest tilgået 15. november 2021).

en eksplosion i mangfoldigheden af tilstedeværelser, at skalaforholdet kommer til at overskygge tidsforholdet, idet tiden under alle omstændigheder er den parameter, de hurtige computerberegninger skal forestille at eliminere. Når vi ser en mere glidende beregningsrytme og uafbrudt informationsoverførsel uden forsinkelse, står vi med tidsenheder, der er for små til at opfattes af et menneske. Dermed orienterer vi os imod skalaen og forestiller os, at den algoritmiske cirkulation og gentagelsen gennem hyperlinks bliver en ny måde, hvorpå vi tænker sandhedens øjeblik, der ikke længere defineres gennem den omflakkende tid.

Hvis det kan narre dig, er det ikke en forfalskning

Udover den computerberegnete cirkulation er der måske en anden akse i de digitale netværksdannelser, der bidrager til sandhedsagtighedens øjeblik, og som vi bliver nødt til at kigge nærmere på — protokollen. I sin righoldige beskrivelse af protokollens mediehistorie fremfører Alexander Galloway, at nettets grundlæggende princip er kontrol, og at denne kontrol etableres ved frembringelsen af de tekniske forbindelsesprotokoller.²⁰ Galloway undersøger mange

teknologiske protokoller såsom TCP/IP og DNS og viser derigennem, hvordan den bureaukratiske organisering af nettet fører til magtudøvelse og kontrol, idet meninger sætter sig igennem som koder. Som svar på Galloways opfordring til at finde nye læsemåder for at forstå internettets mangfoldigt komplekse væsen foreslår jeg, at vi må aflæse protokollen som, ikke en teknologisk operation, men et teknologisk princip.

Især når det gælder at forstå forfalskningens øjeblik og sandhedsagtighedens præstationer, bliver det vigtigt at forstå, at selve indretningen af vores teknologiske apparater har indskrevet nogle principper, der ikke står til forhandling, og som ikke så tit præsenteres for offentligheden, skønt de er rygraden i enhver dannelse og uddannelse vedrørende computere. De to principper, jeg gerne vil slå fast som protokoller for operationaliseringen af information online, er GIGO og WYSIWYG.

GIGO — eller *Garbage In, Garbage Out*: hvis man kommer bras i, kommer der bras ud igen — lærer man ofte helt i begyndelsen, når man skal lære at programmere, og det skal minde programmørerne om, at de har fuldstændig kontrol over udførelsen af de enkle programmer, de er ved at skrive. Hvis resultaterne tydeligvis er forkerte, når en samling kommandoer er blevet udført, er det programmørens fejl. Hvis koden er korrekt skrevet, hvis den kan parses og køres og dermed følger syntaksprotokollerne, og den stadig giver et fejlagtigt resultat, så er det hverken programmet eller maskinen, men programmøren, der er

20 Alexander Galloway, *Protocol: How Control Exists after Decentralization*, Cambridge MIT Press, 2004.

skyld heri. Så hvis en programmør for eksempel skriver et lille program, der skal lægge tal sammen, og som giver resultatet $1 + 1 = 3$, betyder det, at programmøren har begået en fejl, da parametrene skulle indstilles. Grunden til, at resultatet er noget bras, er at inputtet også er noget bras. Hvis vi udvider argumentet til programmeringen af algoritmer, får vi et lignende forhold: Algoritmen har frembragt de racistiske resultater, fordi der var indbygget raceskævheder i det datasæt, den blev fodret med. Hvis dataene er noget bras, bliver resultatet også noget bras.

Men der er indlejret et yderligere princip i GIGO, som implicit forstærkes og stiller os i et andet forhold til spørgsmålet om sandhed og forfalskning. Inden for GIGO-paradigmet er selve programmet, der frembringer det fejlagtige resultat, faktisk fuldstændig sandfærdigt. Resultaterne kan være falske, men inden for beregningsnetværkets lille verden, dér, hvor programmet blev kørt, var det fuldstændig sandt. Dette er erkendelsen af, at beregningsnetværk er kunstigt skabte protokoller, der kan fungere aldeles glimrende og endda foretage skudsikre beregninger, skønt resultatet kan være falsk eller fejlbehæftet. GIGO er ikke rigtig en kommentar til inputfejlene, men til fejlen i at fastlægge et program, som uanset hensigten kan køres, men udelukkende på udførelsens og protokollernes niveau er fuldstændig sandt.

Et andet eksempel herpå er princippet om WYSIWYG — *What You See Is What You Get*: hvad du ser, er, hvad du får. I sammenligning med GIGO er WYSIWYG et meget nyere

princip. Det tager sin oprindelse i udviklingen og demokratiseringen af den grafiske brugerflade, vi nu opfatter som standarden for interaktionen mellem mennesker og computere. Når de interagerende, følsomme og reagerende skærme, hvorigennem vi nu om dage behandler information, er blevet allestedsnærværende, bliver der brug for at etablere en direkte forbindelse mellem menneskets bevægelser og maskinens databehandling. De fleste af vore interaktioner med computeren er bygget op af mikroskopiske feedbacksløjfer, der uden overgang etablerer korrelationen mellem de bevægelser, der udgør input, og de output, som de forårsager.

Tegnenes øjeblikkelige opdukken på skærmen, når vi trykker på tastaturets taster; mobiltelefonernes haptiske vibrationer, når vi scroller, klikker, presser og *swiper*; de forskellige ikoner og tegn, der bevæger sig, flimrer, skifter farve og bliver ved med at henvende sig i baggrunden af informationsbehandlingen, er alle sammen eksempler på WYSIWYG-design. Det er godt at notere sig, at hvor GIGO er et programmeringsprincip, er WYSIWYG et formgivningsprincip, der skal glatte ud mellem de mangeartede aktører og mellemkomster, som muliggør betydningstilskrivninger og endelige outputs i vores hverdagsomgang med computere.

I deres suggestive videoessay *Anatomy of an AI System* viser Kate Crawford og Vladan Joler os den komplekse samling af oversættelser, overførsler, overgange og omdannelser, der foregår mellem en Amazon Echo søgning og dens ende-

lige output, men er skjult bag det øjeblikkelige svar.²¹ Disse afvejninger af betydningens abstraktion, opfattelse og frembringelse er ikke alene komplekse, men kalder også på, at mange forskellige involverede parter herigennem udtrykker deres magt og kontrol. Imidlertid mudres disse betydnings-tilskrivnings- og vidensproduktionsprocesser af svarenes øjeblikkelighed, den næsten fuldkomne fjernelse af enhver forsinkelse og den visuelle støtte, der med den visuelle brugerflade opstiller en falsk cybernetisk sløjfe mellem brugen og apparatet. WYSIWYG insisterer på, at vore apparaters gennemsigtighed betyder, at hvad vi ser, er inderligt og umiddelbart forbundet med, hvad vi får, efterhånden som operationer og mekanismer operationaliseres på skærmen.

Ved at lægge vægt på, hvad vi ser og hvad vi får, ignorerer dette princip fuldstændig betingelserne for det, som vi gør. Det er ikke gennemskueligt, hvordan vi interagerer, og hvad det er for en slags arbejdskraft og arbejdsform, vi bidrager med, for at beregningsmaskinernes søgninger og processer kan gå igang. De forskellige koder, protokoller og meninger, som former vores informationssøgning og sender den rundt fra stak til stak i netværket, så den giver bestemte resultater, der ikke er tilpasset brugeren,

21 Kate Crawford & Vladan Joler, *Anatomy of an AI System: The Amazon Echo as an anatomical map of human labor, data and planetary resources*, 2018, <https://anatomyof.ai/> (senest tilgået 15. november 2021).

men de systemer, der genererer værdi ud fra denne proces, bliver hermed også placeret i blackboxingens sorte kasse. WYSIWYG er et formgivningsprincip, der fastholder såvel brugeren som de endelige sandhedsagtighedsoutputs på brugerfladen og dermed lukker af for netværkets inderrum og usynlige processer under en autonom kontrol, der hverken er gennemsigtig eller tilgængelig for brugerne.

De måske mest skræmmende eksempler på sandhedsagtighedsøjeblikke, som konstitueres af GIGO og WISYWYG-principperne, kan gives med historien om nogle ikke-så-dybe deepfakes, der er blevet omdrejningspunkter for den politiske situations udvikling i Indien. I 2016 blev den politiske aktivist Kanhaiya Kumar, som dengang læste ved Jawarharlal Nehru-universitetet (JNU) i New Delhi, anholdt, anklaget for anstiftelse til oprør.²² Anholdelsen af ham fandt sted, mens den indiske regering var i færd med at slå ned på JNU, hvor kritikken af den jingoistiske nationalisme og af den indiske stats militarisering allerede blev anset som et problem for det højreorienterede parti BJP, der var ved magten. Kumar, hvis taler som studenterleder var krydret

22 *The Wire Staff* har i sin dækning foretaget en venligtsindet rekonstruktion af anklagerne for oprørsanstiftelse samt af anholdelsen af Kumar og hans samarbejdspartnere. *The Wire Staff*, 'JNU Sedition Case: Umar Khalid, Kanhaiya Kumar, other Accused appear in Court', 15. marts 2021, <https://thewire.in.law/jnu-sedition-case-umar-khalid-kanhaiya-kumar-delhi-court> (senest tilgået 15. november 2021).

med fjendtlighed mod kastesystemet og et engagement i økonomisk og social retfærdighed, blev betragtet som en besværlig skikkelse, der kunne mobilisere folk, idet han anfægtede regeringens neoliberale tendenser.

Under en række fredelige demonstrationer på universitetets eget område, hvor de studerende protesterede mod, at Afzal Guru var blevet dømt til døden på anklager om terrorisme og hængt, havde regeringen allerede ladet universitetet besætte og med vold slået ned på den agitation og de demonstrationer, de studerende havde organiseret. Offentlighedens opmærksomhed rettede sig mod regeringens censur og krænkelser af den forfatningsbeskyttede ytrings- og forsamlingsfrihed. Med mediernes og udlandets opmærksomhed blev det vanskeligt for regeringspartiet bare at kvæle protesterne.²³

Derfor anklagede regeringen midt under denne styrkeprøve pludselig et af kampagnens synligste og mest virale ansigter, Kanhaiya Kumar, for anstiftelse til oprør. Oprørsanklagen tillader ifølge indisk lov at suspendere de grundlæggende frihedsrettigheder og blev i praksis en måde, hvorpå regeringen kunne indføre undtagelsestilstand for at slå ned

på protesterne.²⁴ Imidlertid byggede anklagerne på manipulerede videoer — end ikke strålende eksempler på deepfake, men simpelthen redigerede videoer, der viste Kumar og andre aktivister på universitetet, mens de krævede, at Kashmir skulle frigøre sig fra Indien.

Politiet i New Delhi hævdede, at Kumar og hans gruppe havde til hensigt at løsrive Kashmir, og at de havde arbejdet på dette, og anholdt ham under anklage for anstiftelse til oprør med de manipulerede og forfalskede videoer som bevis. Endnu før det retstekniske arbejde med videoen kunne konstatere, at videoen var en ugyldig forfalskning, havde en stor del af det statslige medieapparat allerede brugt den til at udmale Kumar som løsrivelsestilhænger.²⁵

24 I forbindelse med anholdelsen af den unge politiske aktivist Umar Khalid under samme anklage som Kumar har Shuddhabrata Sengupta skrevet en lidenskabelig analyse af, hvordan 'nationens sikkerhed' og 'anstiftelse til oprør' har fungeret som grydeklare strategier, der har tilladt den indiske stat at slå ned på bevægelserne og bringe dem til tavshed i modstrid med Indiens forfatning. Shuddhabrata Sengupta, 'No tyrant can Endure: On the arrest of Umar Khalid', *The Caravan*, 16. september 2020, <https://caravanmagazine.in/commentary/umar-khalid-arrest-delhi-police-ritos-uapa> (senest tilgået 15. november 2021).

25 I deres faktatjek har mange nyere medier dokumenteret, hvordan de populære højredrejede mainstreammedier spredte videoen uden at spørge til, hvad dens hensigt var, eller om den var sandfærdig. India Today Web Desk, 'Forensic experts

23 The Amnesty International, Report, *India: Crackdown on freedom of expression must end*, 17. februar 2016, <https://www.amnesty.org/en/latest/press-release/2016/02/india-crackdown-on-freedom-of-expression-must-end/> (senest tilgået 15. november 2021).

Den sammenklipning, der kunne vise Kumar kræve 'Azadi' (frihed), var hentet fra en anden tale, hvor det, for nu blot at nævne et par stykker, var sult, feudalisme, kapitalisme og brahminisme, han krævede at blive fri for.²⁶

At videoen var en forfalskning, kunne tydeligt ses på kvaliteten af interfacet og produktionen. Der var ikke brug for retsteknisk ekspertise for at erklære, at videoen var blevet manipuleret. Der var ikke tale om noget digitalt mesterværk, hvor det krævede eksperter at fortælle os, at vi så på en forfalskning.²⁷ Imidlertid var det på intet tids-

say Kahaiya video was doctored', *India Today*, 20. februar 2016, <https://www.indiatoday.in/india/delhi/story/forensic-experts-say-kanhaiya-video-was-doctored-309626.2016.02.19> (senest tilgået 15. november 2021).

26 Rahul Kanwal har gennemgået, hvorledes videoen er doktoreret, og hvad denne skylle af falske nyheder varsler for ytringsfriheden i Indien. Rahul Kanwal, 'Panelists debate whether Kanhaiya sedition video doctored or not', *India Today*, 18. februar 2016, <https://www.indiatoday.in/india/story/panelists-debate-whether-kanhaiya-sedition-video-doctored-or-not-309451-2016-02-18> (senest tilgået 15. november 2021).

27 Som BBCs dækning af de falske videoer så rigtigt påpeger, var der tale om en åbenlys forfalskning, og dog var videoen med det samme gået viralt, ikke på grund af sin sandhedsværdi, men på grund af den sammenhæng, i hvilken den kom i omløb. BBC Trending, 'Debunking the viral video of "sedition" that has captivated India', *BBC*, 18. februar 2016, <https://www.bbc.com/news/blogs-trending-35605099> (senest tilgået 15. november 2021).

punkt meningen, at denne falskhed skulle gøre andet end at muliggøre en sandhed i netop det øjeblik. Videoen, klart et produkt af GIGO, skulle ikke forestille at kunne tåle den evige sandheds granskning, men blot skabe illusionen af at være sand i øjeblikket. Videoen var falsk, men hvad angår det, den skulle forestille at forestille og i det univers, hvor den blev præsenteret, var den fuldstændig sandfærdig over for sig selv. Det vil sige, at videoen var beregnet på at være noget bras, men den var beregnet på at være noget bras, som i netop det øjeblik var i stand til at opdigte en sandhed, som kunne blive et omdrejningspunkt for hele landets opmærksomhed.

Samtidig var videoen også et storslået eksempel på WYSIWYG-principperne. For nu at vende tilbage til udformningen af vore digitale skærme, der viser ethvert indhold ens, udenfor dets sammenhæng og uden nogen skelnen, så kunne videoen ride på den forestilling, at det er selve forekomsten af den, der muliggør sandheden og ikke dens indhold. De trolde, som fabrikerede denne sandhed ved hjælp af falske videoer, satte deres lid til vores hurtige opmærksomhedsøkonomi af forbrug og cirkulation, fordi der med de digitale apparater følger et løfte om, at enhver information er lige, og at den bærer på en sandhed. I stedet for at have brug for at verificere beviser, støttede de sig på antagelsen om, at dem, der forbruger og deler denne video, sandsynligvis gør det af vane, snarere end fordi de skønner, at den er interessant, så de dermed vil tillade den falske video at sprede sig, inden den kan bremses.

Hvad er det, der fabrikere sandhedsagtighedens øjeblik? Forestillingen om, at forfalskede kodelistumper, genstande eller informationer digitalt set stadig kan regnes for at være sande og modstandsdygtige, fordi de ikke måles på en verifikationsakse, men på en kopierings- og cirkulationsakse.

Hvad er det, der fabrikere sandhedsagtighedens øjeblik? Den kendsgerning, at vi er så vænnet til vore måder at interagere på, at vi glad og gerne suspenderer enhver vantro og nemt retter ind efter forfalskningen, fordi de principper, hvorefter den digitale teknologi er udformet, retter sig mod at forstærke forestillingen om, at hvis det kan narre os, er det ingen forfalskning.

Hvad er det, der fabrikere sandhedsagtighedens øjeblik? Forestillingen om, at de digitale genstandes værdi ikke ligger i betydningen eller hensigten, men i deres cirkulation og overførsel via hyperlinks. Vi er nået til et punkt, hvor sandheden ikke længere konstitueres ad tidsaksen, men ad skalaaksen, hvorved der frembringes nye betingelser for at opdatere forfalskningerne og kæmpe for sandheden.

At gøre plads for fremtiden

Jeg begyndte med at vise, at der fandtes en genopdagelse af fremtiden som kritisk forfalsket genstand, der har fremkaldt stor ængstelse og spredning af signaturløs information som snigende frembringer en mangfoldighed

af selvmodsigende forfalskede genstande og processer, der ikke længere lader sig forlige indbyrdes. Gennem forskellige teoretiseringer og ekstrapoleringer har jeg vist, at denne fremtidsproduktion ikke alene bliver styret stramt af de digitale netværksdannelsers vækst og naturalisering, men at den grundlæggende også bliver forudsat uden videre, fordi vi alle bebor en allerede tilrettelagt morgendag, der kan fælde dom over, hvad der er falsk og hvad der ikke er.

Modstillingen forfalsket/uforfalsket, er karakteristisk for værdikodningen i computerberegninger, fordi forfalsket i denne ligning ikke er nogen ontologisk deskriptor, men blot en residual. Digitale forfalskninger handler ikke om nogen grundlæggende ustabilitet eller fejl ved den pågældende genstand. Digitale forfalskninger er, hvad der er tilbage, når først informationen er passeret gennem protokollernes og princippernes, hensigternes og cirkulationens filtre. Digitale forfalskninger er en negativ kategori, som ikke nødvendigvis hæfter sig til genstanden. Vi kan flytte os ind og ud af falskheden, fordi ubestemtheden ligger i selve digitalitetens udformning. Derfor er det vigtigt at understrege, at fremtiden i al sin falskhed ikke nødvendigvis er forfalsket, men selektivt kan gøres forfalsket og anvendes som en forfalskning, som det nu passer ind i de forskellige narrativer og politiske strategier.

Hvis falskhed ikke er nogen absolut kategori og ikke vedrører tingenes ontologi, bliver vi måske nødt til at stille en ny slags spørgsmål. Vi kan ikke længere fokusere på, hvorvidt tingene er falske eller ej, men på, hvordan vi

skaber plads til mange forskellige slags falskhed. I stedet for at stille renhedstests til rådighed, som kan verificere og filtrere, bliver vi nødt til at anerkende, at falskheden har mange registre, der alle sammen må sættes i bevægelse, når vi udfolder tanken om en praksis for flere mulige fremtider.

Og som vi skriver i vores bog *Really Fake*:²⁸

Ikke enhver falsk historie er løgn.

Ikke enhver løgn forfalsker sandheden.

Ikke enhver virkelig historie er sand.

Ikke enhver sandhed er fri for at være falsk.

28 Nishant Shah og Alexandra Juhasz, 'Introduction', *Really Fake*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2021, s. xxii, <https://meson.pres/books/reallyfake> (senest tilgået 15. november 2021).

Kunsten som Forum på tryk er en skriftserie med udvalgte tekster om kunstteori og -praksis, som på forskellig vis gentænker forholdet mellem kunsten og det sociale.

Formålet med serien er at styrke udvekslingen mellem kunstens teori og praksis og invitere en bredere kreds af kunstens interessenter – producenter, formidlere og publikum – ind i igangværende samtaler om kunsten og dens fællesskaber i bredeste forstand.

Serien er udgivet i et samarbejde mellem Kunsten som Forum, Ny Carlsbergfondets forskningscenter på Københavns Universitet og Billedkunstskolernes Forlag.

I samme serie:

- 01 Mustafa Dikeç, *Æstetik og skabelsen af fælles verdener*, 2021
- 02 Bojana Kunst, *Feministisk omsorgspolitik og nærheden mellem kunst og liv*, 2021
- 03 Cecilia Sjöholm, *Virkelighedssans: Hannah Arendt om Kant og æstetik*, 2021
- 04 Nishant Shah, *Falske fremtider: Morgendagen gennem computernetværkets filtre*, 2022
- 05 Linda Hilfling Ritasdatter, *Crisis Computing*, 2022
- 06 Nora Sternfeld, *I det postrepræsentative museum*, 2022

BILLEDKUNST
SKOLERNE
Det Kongelige
Danske Kunstakademi

KUNSTEN
SOM
FORUM
ART AS FORUM
KØBENHAVNS
UNIVERSITET

